

BÉKE ÉS KULTURA.

□ Ismét harci lárma zavarja a Balkán csöndjét. A kis Montenegró határán szenvedélyes mozgás hirdeti a lázongó emberi lélek féktelenségét és a kopár sziklát megöntözte immár az elesett ártatlan harcosok piros vére. És bármi kis, jelentéktelen összecsapásról legyen szó, bármily kis ország legyen az, amely égő csóvájával a féltékenyen őrzött béke könnyen lángra lobbanó olajága felé hajlik, mégis megrázkódtatja a vén Európa idegeit és ez a rázkodás szédületes sebességgel terjed az egész földrészen.

□ Örömmel, meglepődéssel szemléljük ezt az érzékenységet, mert ez a legbiztosabb jele annak a fogékonyságnak, amelyet évszázadok kulturája ereinkbe öntött. A művelt, lelki életet élő, az egyéni érzésekkel bíró modern ember idegei sokkal érzékenyebbek, sokkal gyorsabban reagálók, úgy az anyagi, mint a szellemi tünetek befogadására és megértésére, mint a formák faláiban álló és a formák szerint élő emberek idegei. Ez a kultura hatása. És amint az egyes emberről meglátjuk ezt az idegekre irányuló kulturahatást, éppen úgy megtaláljuk azt a kulturnemzetek életében is. A háború rettenetes gyötrelmei, erkölcsi és gazdasági rombolása a kultura haladásával olyanmódon nyilvánvalóvá vált, hogy a művelődés csiszoló korongja mellett álló nemzetek mindenike a legnagyobb áldozatra is kész, hogy a kulturának ezt a leggyilkosabb ellenségét távolartsa.

□ Ha végigtekintünk a nemzetek történetén, ha csak futó pillantást vetünk földünk most élő népeinek fejlődésére, azonnal látjuk, hogy a kultura áldásait nem ismerő néptörzsek folytonos háboruszkodásban élnek, míg azok, akik a művelődés lépcsőfokain magasabbra haladtak, evvel a haladással egyenes arányban mindjobban és jobban törekednek arra, hogy a háborús viszálykodást elkerüljék. Ez különben gazdasági szempontból is könnyen érthető. Az a nép, amely a művelődésnek, a haladásnak eszközeit fölhasználta, ezeket az eszközöket nem hevertette parlagon, hanem gazdasági erejének, tőkájának hatalmát olyanformán értékesítette, hogy kincseket halmozott fel országá-

ban a kulturfejlődés által nyújtott előnyök kihasználására. Ezek az értékek, ezek a kincsek annál hatalmasabbak, annál értékesebbek, minél nagyobb mértékben vették igénybe a haladó kor nyújtotta előnyöket, vagyis minél magasabbra jutottak a kultura lépcsőfokain. De nem pusztán anyagi, hanem kiszámíthatatlan szellemi tőke is felhalmozódott a művelt nemzetek országhatárain belül és így nagyon érthető, ha ezek a kincses nemzetek a legutolsó leheletig védik fölhalmozott kincseiket és körülbástyázzák azokat a béke sziklavarával.

□ És mikor mindezt elismerjük, amikor tudjuk, hogy Európa művelt nemzetei mindannyian ismerik a béke kiszámíthatatlan értékét, önkénytelenül is előtérbe kerül az a kérdés, hogy miért nem szövetkeznek, miért nem állanak egysorba a nagyhatalmak, hogy ezt a békét lehetőleg olcsón szerezzék meg és állandósítsák. Erre se nehéz a felelet. Ez nem jelent mást, mint csupán csak azt, hogy még messze, nagyon messze állunk a kulturának attól a fokától, amelyről az emberi szenvedélyeket irányíthatnánk. Távolállunk még attól az ideális ponttól, ahol az egyéni érdekek, ahol az állam gazdasági érdekei eltörpülnének a kulturális érdekek mellett és ahol tisztán belátnánk, hogy a kultura teremti nemcsak a művelődési, hanem a gazdasági a materiális értékeket is. Hogy ehhez a ponthoz elérkezhessünk, oda beláthatatlan idők keltenek. Beláthatatlan idők, mert az emberiségnek teljes átváltozása szükséges ahhoz, hogy a tömeg altruizmus távolragyogó magaslatára juthassunk és ott lássuk az összes művelt nemzeteket, amint megpecsételik a világbéke órási munkáját.

□ És amíg ez elérkezik, amíg ez testet ölt, addig a béke csakis nagy áldozatok árán lehet támasza a kulturának. Nagy áldozatok árán, amelyektől azonban nem szabad, nem lehet vissza riadnunk akkor, ha megértjük azt az óriási kincset, amelyet kulturánk eddigi eredményeiben és annak folytonos fejlődésében birunk.

CONSUL.

